

nakanu pisati. Kao što sam ja bio s njim dobar prijatelj, tako su ga svi u Močilama smatrali svojim. Kako i ne bi kad je stalno bio kod nas. Kad smo gradili župnu dvoranu, rekao je, šaleći se, da bi trebao i za njega napraviti jedan apartman da ima gdje prespavati. Drago mi je da je jednu noć kad smo rano išli na put, ipak prespavao u novom zdanju i tako mu ispunio želju. A to je bilo samo koju noć prije njegovog odlaska s ovoga svijeta.

Tragovi prisutnosti i djelovanja prijatelja Vlade i danas su očiti u Močilama. Dječji zbor "Zvončići", zbor mladih "Eshaton" i župni zbor "Marija" koje je on vodio i danas postoje, a vode ih g. Stjepan Odobašić, g. Jadranka Slobodanac te g. Marija Jurašin. Svi oni s puno žara nastavljaju tamo gdje je Vlado stao.

Kako je Vlado stalno u našim mislima i molitvama, on nas nije napustio. On je i sada s nama na drugačiji način. Puni zahvalnosti na darovima kojima ga je Bog obdario, a koje je nesebično dijelio s drugima, molimo Boga da mu podari vječnu radost u nebu, a nama da bude zagovornikom na zemlji.

Krešimir ŠVARC

IZ SJEĆANJA NA 1943. GODINU

*N*opajući po vlastitim uspomena i listajući u mislima svoj osobni kalendar raznih događaja, vrlo se često zaustavljam na jeseni 1943. godine, godini koja je po mnogočemu bila prekretnica u mojem životu i koja je definitivno odredila daljnji život i moje obitelji i mene osobno...

Jesen je kao i ranijih godina, postupno potiskivala ostatke ljeta i uvlačila se svojom zlatnožutom paletom u naš park, otkrivajući nam onaj osebujni, pokatkad i pomalo tmuran, jesenski valeur. Kontrapunkt već posve požutjelom lišću u većini aleja davala je tamno zelena simetrala čempresa iz "aleje uzdisaja" koja je presijecala poprijeko širinu parka.

Debele naslage već otpalog lišća šušcale su pod našim nogama, ili se je povjetarac igrao s njima, praveći male vrtloge, koje smo zvali - na znam zašto - "vješticama". Rado smo sakupljali i plodove divljeg kestena, kojeg je bilo u parku u izobilju, igrajući se s njima i uz pomoć šiba praveći od njih razne figurice.

Jesen je, dakle, i te 1943. bila sa svim svojim popratnim atributima ista kao i ranijih godina, kao da se ništa nije promijenilo, kao da se ništa posebno ne događa.

Međutim, do tih jesenskih dana, Koprivnica je životarila jedan prazan, jadan život, omeđen uskim granicama, jedva od prvih obronaka Bilogore, jedva kojih pola sata uzduž i poprijeko, opasana bodljikavom žicom i brojnim bunkerima. Bilo ih je i po samom gradu, narušavajući ljepotu naših baroknih trgova. Pa i kod svakog ulaza u park, moralo se proći pokraj tih nakaznih bunkera. Dakako, samo danju. Noću je policijski sat - od ranog jesenskog zalaza sunca do prvog osvita - zabranjivao svako kretanje. Koprivnica je bila ustaško-domobranksko uporište, a na svaki sumnjivi pokret ili šum, iznervirana posada bunkera otvarala je besmislenu vatru.

Naša stara gimnazija doživjela je u to vrijeme stanovitu degradaciju, postala je privremenim utočištem jedne ustaške vojne jedinice, čiji su pripadnici zamijenili nestašluke nas gimnazijalaca, koji smo nastavu morali obavljati na mnogim raštrkanim mjestima po gradu. Moj, tada VIII. razred, kad je toplina rane jeseni još to dozvoljavala, održavao je nastavu čak na paviljonu u parku!

Takovo vegetiranje gradskog života nije moglo još dugo potrajati. Sve bliža i bliža prisutnost partizanskih jedinica na Kalniku, Bilogori, nadomak Koprivnice, nedvosmisleno je najavljivala sve skorije oslobođenje grada.

I konačno, noću 6. na 7. studenog to se i dogodilo. U žestokoj borbi slavonski i kalnički partizani oslobodili su Koprivnicu. Bio je to događaj od prijelomne važnosti za povijest na ovom našem tlu, za sjeverozapadnu Hrvatsku, pa i za antifašističku borbu u cijelosti - događaj bezbroj puta opisan, zabilježen, komentiran. No, osim te povijesne dimenzije postoji i ono intimno, osobno doživljavanje te činjenice, a jedno od takovih je i ovo moje sjećanje na jedan, naoko, sitan detalj koji želim podijeliti s drugima, a koji mene osobno prati čitav život....

Stjecajem okolnosti, nakon što smo kao židovska obitelj bili prisiljeni napustiti moj roditeljski dom, stanovali smo na Florijanskom trgu, u niskoj prizemnici tik do ustaške vojarne zloglasnog PTS-a, smještenog u jednokatnici kasnijeg Doma zdravlja. Od ustaške vojarne dijelila nas je u dvorištu i vrtu niska drvena ograda.

Borba za Koprivnicu bila je vrlo žestoka, odvijala se na brojnim mjestima, a jedno od njih je bila i ta ustaška vojarina u našoj blizini. Negdje iza ponoći, 7. studenog partizani su vojarinu uglavnom opkolili, raspoređujući se i u našem dvorištu. Ustaše su se uporno branili, koristeći minobacače i strojnice, zaklonjeni čvrstom zgradom. U tijeku borbe, jedna jedinica slavonskih partizana, ušla je u našu kuću, i pokušala s našeg tavana kao mitraljeskog gnijezda, omogućiti juriš svojim suborcima na samu zgradu. No, u početku uzalud.

Uskoro su partizani u naš stan unijeli petoricu svojih ranjenika i tu su im pružili prvu pomoć, previjanje - uz pomoć svih nas ukućana. Nosio sam vodu, moja majka donosila je plahte za previjanje - čitav naš stan pretvoren je bio u previjalište, dok se vani, u dvorištu odvijala i dalje žestoka borba, sada i pod rasvjetom plamena koji je zahvatio naše šupe i štagalj u dvorištu. Svim ranjenicima pružili smo sve što nam je bilo moguće, čekajući konačno ishod bitke i mogućnost transporta ranjenika.

Sjećam se dobro jednog postarijeg partizana ranjenog u nogu i jedne mlade partizanke ranjene u ruku, no u živom mi je sjećanju jedan mladi, nedorasli momak, ranjen teško u trbuh. Iz rane navirala je stalno tamna, gotovo crna krv, plahte u koje smo ga ovijali vrlo su brzo bile natopljene krvlju. Bio je priseban, iako mi se činilo da mu se na trenutak gubi pogled tamnih, velikih, duboko upalih očiju. Bio je moj vršnjak, jedva sedamnaestak godina. Iz razgovora s ostalim partizanima, saznao sam da ga zovu Učo. Bio je, naime, đak preparandije. Pričali su nam da je Učo živo želio postati učiteljem u svom selu, negdje na obroncima Papuka. Bilo je očito da je vrlo obljubljen, što se moglo vidjeti

posebnom pažnjom i brigom svih njegovih drugova, a naročito partizanske bolničarke - iako je svima bilo jasno da je Učo smrtno ranjen.

Čitavo vrijeme boravka tih ranjenih partizana u našem stanu, a to je možda potrajalo gotovo dva sata, Učo nije ni zaplakao, ni zajauknuo, ali sam jednom, nagnuvši se nad njega da mu obrišem znojno čelo, čuo tiho, jedva čujno: "Mama, mama!", prigušeno glasnim štektanjem strojnice. Borba se i dalje žestoko odvijala...

Svakim časom Učo je bivao sve slabiji, tonuo je sve dublje, konačno je izgubio svijest. Držao sam glavu svoga vršnjaka, čije su me tamne oči prodorno promatrale, sve do trenutka kada se u njima izgubio životni sjaj, kada su postale staklaste. Mali Učo umro je gotovo na mojim rukama te teške, nezaboravne noći...

Uskoro, u osvit zore ustaše su bili savladani. Ranjene partizane i svog mrtvog Uču prenijeli su njihovi drugovi iz našeg stana.

Osvanuo je krasan, sunčan, prohladan jesenski dan, bunkeri su zjapili prazni...Ta toliko sanjana sloboda, postala je tu, pred nama zbiljom i stvarnošću.

Tog sam dana obećao sam sebi, da ću učiniti sve da saznam točan identitet tog hrabrog dečka, da ću saznati odakle je, da li će mu roditelji saznati kako i gdje je umro, gdje je pokopan itd. Međutim, radost i oduševljenje koje nas je zaokupilo, zanos novorođene slobode i ponovni puni život u našem gradu, i konačno skorašnji odlazak čitave moje obitelji u partizane, nisu mi omogućili da to obećanje i realiziram.

I tako je mali Učo ostao u mojem sjećanju tek kao jedan od simbola, bez imena i bez identiteta.

U toku mojeg partizanskog ratovanja, mnogo puta suočio sam se sa smrću. Opredijelivši se kasnije za medicinu, suočavanje sa smrću postalo mi je profesionalnom neminovnošću u mnogim neizbježnim situacijama. Međutim, nikad neću i ne mogu zaboraviti tamne, duboko upale oči mladog slavonskog partizana, koji je sanjario o učiteljevanju u svom selu...

Svako sjećanje na one nezaboravne dane oslobođenja Koprivnice, svaka reminiscencija na vlastitu mladost, kroz svih ovih šezdeset godina, vraća me uvijek u mislima na tog mladog, hrabrog anonimnog partizana.

To je taj detalj iz 1943. godine, koji mi se duboko usjekao u pamćenje, tako duboko i značajno, da je za mene poprimio obilježje jednog pravog simbola, koji je uz još neke događaje iz te godine trasirao moj daljnji životni put.